

Nordby, Vernon J.

نوردبی، ورنون

راهنمای زندگی‌نامه و نظریه‌های روان‌شناسان بزرگ / مؤلفان ورنون نوردبی، کالوین هال؛ مترجمان احمد به‌پژوه، رمضان دولتی. - تهران: وزارت آموزش و پرورش، مؤسسه فرهنگی منادی تربیت، ۱۳۸۱. ۲۷۲ ص.

A guide psychologists and their concepts.

عنوان اصلی:

این کتاب با عنوان راهنمای نظریه‌ی روان‌شناسان بزرگ منتشر شده است.
واژه‌نامه.

کتابنامه. ۱. روان‌شناسان -- سرگذشت‌نامه. الف. هال، کالوین اسپرینگر، ۱۹۸۵-۱۹۰۹. Hall, Calvin Springer ب. به‌پژوه، احمد، ۱۳۲۷. - مترجم ج. دولتی، رمضان مترجم. - ایران، وزارت آموزش و پرورش، مؤسسه فرهنگی منادی تربیت. - عنوان و عنوان: راهنمای نظریه‌ی روان‌شناسان بزرگ.

۱۵۰/۹۲۲

۱۳۸۱

BF ۱۰۷/ ۱۱۹

۱۸۸۶۵- ۸۱ م

کتابخانه ملی ایران

● فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیپا (فهرست‌نویسی پیش از انتشار)

راهنمای زندگی نامه و نظریه های

روان شناسان بزرگ

مؤلفان: ورنون نوردبی، کالوین هال

مترجمان: دکتر احمد به پزوه، دکتر رمضان دولتی

راهنمای زندگی‌نامه و نظریه‌های

روان‌شناسان بزرگ

مؤلفان: ورنون نوردبی، کالوین هال

مترجمان: دکتر احمد به‌پژوه، دکتر رمضان دولتی

ناشر: مؤسسه فرهنگی منادی تربیت

چاپ دوم: ۱۳۸۶

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

حروفچینی و صفحه‌آرایی: واحد آماده‌سازی و چاپ مؤسسه فرهنگی منادی تربیت

لیتوگرافی: گرافیک‌گستر

چاپ و صحافی: دفتر انتشارات اسلامی

قیمت: ۱۵۰۰۰ ریال

ISBN 964-348-210-3

شابک ۹۶۴-۳۴۸-۲۱۰-۳

• همه حقوق مادی و معنوی این اثر برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران - خیابان نجات‌اللهمی - بعد از چهارراه سمیه - کوچه بیمه - شماره ۵۰

تلفن: ۸۸۰۹۷۸۷ (ده خط) نمابر: ۸۸۹۴۲۹۰

E-mail: info@tarbiat.com

www.tarbiat.com نشانی سایت اینترنت

تقدیم به:

کسانی که علم روان‌شناسی را در ایران
رواج داده‌اند؛
انسانهای انسان‌ساز؛
عاشقان و شیفتگان پرورش و آموزش؛
و کسانی که از علم روان‌شناسی
برای تعلیم و تربیت اثر بخش‌تر و
مطلوب‌تر بهره می‌جویند.

فهرست

۹	پیشگفتار چاپ دوم
۱۲	پیشگفتار چاپ اول
۱۷	مقدمه مؤلفان
۲۳	آلفرد آدلر
۲۸	گوردون آلپورت
۳۵	آندراس آنجیال
۴۰	آلبرت بندورا
۴۴	مدارد باس
۵۱	ایگون برونسویک
۵۵	ریموند کتل
۶۰	اریک اریکسون
۶۶	لئون فستینگر
۶۹	زیگموند فروید
۸۳	اریک فروم
۸۸	روان شناسی گشتالت: ماکس ورتایمر، و لفگانگ کوهلر و کرت کافکا
۹۵	جیمز گیسون
۹۸	کرت گلدشتاین
۱۰۴	ادوین گاتری
۱۰۷	دانلد هب
۱۱۰	فریتز هایدر

۱۱۳	هری هلسون
۱۱۶	کارن هورنای
۱۲۱	کلارک هال
۱۲۹	ویلیام جیمز
۱۳۴	کارل یونگ
۱۴۵	جورج کلی
۱۵۱	کارل لشلی
۱۵۴	کرت لوین
۱۶۱	ابراهام مزلو
۱۶۵	ویلیام مک دوگال
۱۷۲	گاردنر مورفی
۱۷۶	هنری موری
۱۸۲	چارلز آزگود
۱۸۵	ایوان پاولوف
۱۹۰	ژان پیاژه
۲۰۰	کارل راجرز
۲۰۷	ویلیام شلدون
۲۱۳	بورهایس اسکینر
۲۲۰	استنلی استیونز
۲۲۳	هری سالیوان
۲۲۸	ادوارد ثورندایک
۲۳۳	ادوارد تولمن
۲۴۰	جان واتسون
۲۴۵	واژه‌نامه انگلیسی به فارسی
۲۶۱	فهرست اشخاص
۲۶۳	فهرست سازمانها
۲۶۶	فهرست مکانها
۲۶۸	فهرست کتابها
۲۶۹	برای مطالعه بیشتر
۲۷۱	فهرست برخی از آثار دکتر احمد به پژوه

پیشگفتار چاپ دوم

سر ارادت ما و آستان حضرت دوست
که هر چه بر سر ما می‌رود، ارادت اوست
«حافظ»

از زمانی که این کتاب برای نخستین بار به زبان اصلی (انگلیسی) در سال ۱۹۷۴ و ترجمه آن به زبان فارسی در سال ۱۳۶۹ منتشر شده، تاکنون در پهنه روان‌شناسی وقایع فراوانی رخ داده، پژوهش‌های بیشماری صورت گرفته، اندیشه‌های نوینی متبلور گشته و افق‌های روشن تری پیدا شده است. تمامی این حرکتها و پیشرفتهای جدید به انسان به عنوان موضوع و محور اصلی کمک می‌کنند تا خود را بهتر دریابد، از زیستن خود بیشتر لذت ببرد، به زندگی فردی و اجتماعی خود معنای پویاتری ببخشد و به خود و جهان پیرامون خود، نگاه همه جانبه و ژرف تری بنماید. برای مثال، روان‌شناسی انسان‌گرا سعی کرده است به عنوان نیروی سَوم، کرامت و منزلت انسان را محترم شمرد و با وی از در کمال‌گرایی، محبت و حاکمیت ارزشها وارد شود و گونه‌ای از نوع دوستی و هم‌احساسی را در انسانهای قرن بیستم و قرن بیست و یکم رواج دهد.

با این وجود، شناخت نظریه‌های ارائه شده توسط بنیان‌گذاران روان‌شناسی معاصر و کسب اطلاعات دقیق و بنیادی درباره مفاهیم روان‌شناسی، به منزله ستونهای اصلی و «پیش‌نیازهای» مسلم، به منظور دستیابی به ژرفای اندیشه‌های روان‌شناسان بزرگ و درک عمیق پدیده‌های رفتاری، بیش و پیش از هر امری، ضروری به نظر می‌رسد که امید است کتاب حاضر تا اندازه‌ای پاسخگوی این نیاز باشد.

شایسته است در پیشگفتار چاپ دوم، متذکر شد که خوشبختانه در سالهای اخیر اقبال روز افزونی به روان‌شناسی شده است و تمام متخصصان به ویژه، متخصصان تعلیم و تربیت به درستی دریافته‌اند که

روان‌شناسی مهمترین پشتوانه علمی هر اقدام و برنامه آموزشی، پرورشی، درمانی، اجتماعی و خدماتی به شمار می‌آید. از این روضورت دارد باز تاکید شود «هرکجا که انسان حضور دارد، روان‌شناسی (علم شناخت رفتار) او هم مطرح است»^۱ و تمام کسانی که با انسان سر و کار دارند، به ویژه اصحاب وادی تعلیم و تربیت اعم از مدیران، مشاوران، برنامه ریزان، معلمان، مربیان، پدران و مادران به کسب دانش روان‌شناسی نیاز مبرم دارند.

چاپ اول کتاب حاضر برای نخستین بار در سال ۱۳۶۹ توسط انتشارات رشد منتشر شد و اگر چه با اشکالاتی روبرو بود، با وجود این در همان سالهای اول انتشار مورد استقبال خوانندگان قرار گرفت و نایاب شد. در آن زمان، اینجانب به منظور ادامه تحصیل در دوره دکتری روان‌شناسی کودکان استثنایی در انگلستان به سر می‌بردم و امکان نظارت و بازبینی کتاب یاد شده وجود نداشت. اکنون با شکر و سپاس بی‌منتها و حمد و ثنای بی‌پایان به درگاه حضرت حق و ابراز خرسندی، چاپ دوم کتاب تحت عنوان «راهنمای زندگی‌نامه و نظریه‌های روان‌شناسان بزرگ» به محضر استادان، دانشجویان و خوانندگان محترم تقدیم می‌گردد. در چاپ دوم کتاب سعی شده است تجدیدنظرهای اساسی در مورد برخی از برابر نهاده‌ها به عمل آید^۲، در هر بخشی، منابعی که به زبان فارسی ترجمه و منتشر شده‌اند، معرفی شود، هماهنگی‌های لازم در سراسر کتاب اعمال گردد و اشتباه‌های حروفچینی به حداقل برسد. پس از انتشار چاپ اول کتاب، برخی از استادان گرامی ما را تشویق کردند و مورد لطف خود قرار دادند. برای نمونه جناب آقای دکتر علی شریعتمداری استاد دانشگاه تربیت معلم تهران، عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی و رئیس فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران در نامه کوتاهی به شماره ۱۱۲۱/دش مورخ ۱۳۷۰/۳/۲۸ مرقوم داشته‌اند:

برادر گرامی آقای دکتر به پژوه

ضمن ابراز سپاسگزاری، بدین وسیله وصول یک جلد کتاب

راهنمای نظریه‌های روان‌شناسان بزرگ را اعلام می‌دارد.

زحمات شما و آقای دولتی در گزینش کتاب، انتخاب واژه‌های

۱ - نگاه کنید به پیشگفتار چاپ اول.

۲ - در انتخاب برابر نهاده‌ها، سعی شده است معیارهایی مانند حفظ معنای واژه، صراحت، اختصار، زیبایی، هوفاق عمومی، اهل نظر و پرهیز از تکراری بودن رعایت شود. برای کسب اطلاعات بیشتر مراجعه فرمایید به: ویلیامز، فیلیپ (۱۳۷۵). فرهنگ کودکان استثنایی: آموزش و پرورش، روان‌شناسی، توانبخشی و علوم وابسته. ترجمه احمد به‌پژوه و همکاران. تهران: انتشارات بعثت.

مناسب در اکثر موارد و ترجمه سلیس متن کتاب قابل تقدیر است. امید است در انتشار آثار علمی، پیوسته موفق و مؤید باشید.

علی شریعتمداری

در همین جا شایسته است از ایشان صمیمانه تشکر کنم و برای این استاد عالی‌قدر از درگاه خداوند سبحان سلامت و سعادت مسألت نمایم.

دگر بار از خوانندگان فاضل و دانش دوست انتظار می‌رود از طریق لطف و عنایت پس از مطالعه کتاب، اینجانب و یا ناشر محترم را به طور کتبی و یا شفاهی از پیشنهادها و نظرهای خود بهره‌مند سازند.

در پایان، وظیفه خود می‌دانم از حمایت‌ها و زحمات آقای عبدالحمید خرسندرو مدیر عامل محترم انتشارات تربیت، آقای مجتبی بابائیان طراح محترم روی جلد، خانم فاطمه شریفی حروفچین کتاب و یکایک کسانی که در انتشار این اثر همکاری داشته‌اند، صمیمانه سپاسگزاری نمایم و برای تمامی جهادگران فرهنگی به ویژه، مریبان امور تربیتی از درگاه حضرت حق سلامت و موفقیت آرزو کنم.

دکتر احمد به‌پژوه

دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران^۱

پیشگفتار چاپ اول

وَيَسْتَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا. (سوره الاسراء، آیه ۱۵).
و (ای رسول ما) تو را از حقیقت و کنه روح می‌پرسند، پاسخ ده که روح در فرمان خدای من است (و به امر الهی به واسطه جسمانیات به بدن‌ها تعلق می‌گیرد) و آنچه از علم به شما داده‌اند، بسیار اندک است (با استفاده از ترجمه الهی قمشهای).

دریاره این آیه شریفه تفاسیر و اقوال گوناگونی نقل شده است، اما آنچه که در رابطه با مضمون کتاب حاضر، یعنی روان‌شناسی، در کمال اختصار می‌توان بیان داشت، آن است که در طول تاریخ بشریت، همواره روح یا روان مورد چونی، چرایی و چیستی واقع شده است و اکثر دانشمندان و فلاسفه به دنبال کشف حقیقت آن بوده و هستند. بی‌شک از مفاد این آیه شریفه این گونه مستفاد می‌شود که روح از امر و فعل و خلق خداوند سبحان است و با علم اندک، شناسایی آن اگر نگوئیم محال است، بسیار مشکل می‌نماید و به نظر می‌رسد پژوهش پیرامون آن خاص اهل نظر است و اختصاص به قلمرو فلسفه و مذهب دارد.

لیکن آنچه که مربوط به حوزه علم روان‌شناسی به ویژه روان‌شناسی انسان یا علم شناخت رفتار می‌شود، در یک کلام، مطالعه آثار و تجلیات روان است که به شکل رفتارهای آشکار و نهان متجلی می‌گردد و روان‌شناسان به خصوص در قرون نوزدهم و بیستم میلادی کوشیده‌اند به طرق گوناگون نظیر درون‌نگری، مشاهده، مصاحبه و با استفاده از تکنیک‌های متفاوت آزمایشگاهی و روان‌سنجی به بررسی و مطالعه کم و کیف آنها بپردازند. تلاش برای شناخت آثار روان یا رفتار انسان، تاریخی بس طولانی دارد؛ به قدمت تاریخ پیدایش انسان، و عمر آن از زمانی آغاز می‌شود که انسان کوشید «خود»

را بشناسد و آنگاه «خدا» را باور کند. لذا جای شگفتی نیست که اکثر روان‌شناسان موحد بر این باورند که از «خودشناسی» است که می‌توان به «خداشناسی» ره یافت و این «حیرت کردن در خود» است که آغازگر همه چیز است.

این نکته شایان توجه است که روان‌شناسی در طول تاریخ، وادی‌ها و منازل گوناگونی را پشت سر نهاده است و پس از طی منازل چون فلسفه، مذهب، عرفان و نظایر آن، سرانجام در دو قرن اخیر در عرصه علم مأوا جسته و عالمان روان‌شناسی کوشیده‌اند آن را از چشم انداز علم و کاربرد روش علمی نظاره کنند. در فرونی که ذکر آنها رفت، بر اثر رشد و توسعه علوم فیزیکی و طبیعی به ویژه زیست‌شناسی، زمینه گسترش و علمی شدن هر چه بیشتر روان‌شناسی جدید فراهم‌تر و مستعدتر گردیده و در نتیجه از بعد فلسفی و ذهنی آن کاسته و بر بعد علمی و عینی آن افزوده گشته است.

شاید در این پیشگفتار شایسته نباشد که از بداقبالی روان‌شناسی در چند سال گذشته در ایران گله و شکوه کرد و اظهار داشت که چگونه عده‌ای ناآشنا یا کم‌آشنا به علم روان‌شناسی آن را مورد کم‌لطفی و بی‌عنایتی قرار داده‌اند و با آن برخوردی خصمانه و «کفرآلود!» داشته‌اند. در حالی که تفکر سلیم به ما حکم می‌کند در رویارویی با پدیده‌ها و امور گوناگون ملاحظه شود آیا آن پدیده یا امر خاص وسیله است یا هدف؟ به یقین اکثر امور نقش وسیله‌ای دارند و آنچه از ارزش و اعتبار برخوردارست هدف می‌باشد. بدین متوال علوم به طور اعم و علم روان‌شناسی به طور اخص به منزله ابزار در اختیار بشر می‌باشند، نه به عنوان هدف. پرواضح است اگر سوال کنیم که این ابزار را چه کسی؟ چگونه؟ و برای چه مقصودی به کار می‌گیرد؟ پدیده‌ای است ابزار علم به مثابه شمشیر دولبه چنانچه توسط ناهلان برای نیل به هدفهای شیطانی به کار گرفته شود، برای جامعه بشری مخرب، مضر و ضدارزش خواهد بود. لیکن در صورتی که سلاح علم و «دانایی» به دست کسانی که اهلیت کافی دارند به کار رود عین صواب است و به انسان «توانایی» می‌بخشد و برای بشر و بشریت سعادت و رفاه می‌آفریند و اندیشه حکیم ناصر خسرو قبادیانی متحقق می‌شود که فرمود:

«درخت تو گریبار دانش بگیرد به زیر آوری چرخ نیلوفری را»

یادآوری این نکته خالی از لطف نیست که در حال حاضر هر کجا انسان حضور دارد، روان‌شناسی (علم شناخت رفتار) او هم مطرح است؛ از روان‌شناسی انسان در موقعیت‌های گوناگون آموزشی، پرورشی، صنعتی و درمانی گرفته تا روان‌شناسی او در مراحل متفاوت رشد و تکامل مانند کودکی، جوانی و پیری. در این راستا، این کتاب مرجع که ترجمه فارسی آن را مطالعه می‌کنید، بیانگر تلاش و کاوش ارزنده دهها روان‌شناس معاصر در بیان و ارائه ویژگیهای رفتار انسان در

عرصه‌های گوناگون حیات و مراحل متفاوت آن می‌باشد. تاریخ انتشار کتاب به زبان اصلی (انگلیسی) گرچه جدید نیست، اما مانند سایر کتابهای مرجع از ارزش آن نکاسته است. کتاب مشتمل بر پیشگفتار، مقدمه مؤلفان، چهل بخش و واژه‌نامه انگلیسی به فارسی می‌باشد. هر بخش مروری است دقیق، ساده و فشرده و بدون ارزیابی بر زندگی‌نامه، مفاهیم و نظریه‌های یک یا چند روان‌شناس معاصر که هر یک در نیم قرن گذشته، نقش عمده‌ای در شکل‌گیری روان‌شناسی علمی به عهده داشته‌اند. در پایان هر بخش مهمترین آثار مربوط به هر روان‌شناس معرفی شده است. بدیهی است برخی از این آثار به زبان فارسی ترجمه شده‌اند که امیدواریم به یاری خداوند متعال در چاپهای بعدی کتاب، مشخصات کامل آنها را ارائه دهیم.

این کتاب مرجع اثر مشترک دو روان‌شناس معروف آمریکایی است. مؤلف نخست آقای ورنون ج. نوردبی پژوهشگر روان‌شناسی دانشگاه کالیفرنیا می‌باشد که کتابهای متعدد دیگری را با مشارکت کالوین س. هال نظیر «فرد و رویاهایش»^۱ (۱۹۷۲) منتشر کرده است. مؤلف دیگر آقای کالوین س. هال استاد فقید دانشگاه کالیفرنیا است که در سن ۷۶ سالگی در سال ۱۹۸۵ میلادی دیده از این جهان فرو بست. نامبرده یکی از نظریه پردازان نافذ روان‌شناسی معاصر می‌باشد که آثار ارزنده‌ای را چه به تنهایی و چه با همکاری دیگر روان‌شناسان مانند گاردنر لیندزی^۲ در عرصه روان‌شناسی عرضه کرده است.

اندیشه ترجمه این کتاب بر می‌گردد به سالهایی که در دانشگاه شیراز به تحصیل اشتغال داشتم. به طوری که ترجمه آن مدتی دچار وقفه شد تا این که در زمان خدمت در دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران، برادر عزیزم آقای رمضان پارچه‌باف دولتی مشوق گردید تا با همکاری یکدیگر این اثر مهم را به پایان برسانیم و آن را به زیور چاپ بیارائیم. در ترجمه این کتاب رنجهای فراوان کشیده‌ایم و برای این که آن را لباس فارسی ببوشانیم در حد توان خود سعی‌های وافری مصروف داشته‌ایم. به خصوص برای یافتن هر یک از معادل‌های فارسی براساس پرهیز از تکرار، حفظ ظرافت، زیبایی و اختصار، ساعتها صرف بررسی در متون گوناگون و مشورت با استادان صاحب‌نظر کرده‌ایم.

در هر حال امید می‌رود با مطالعه این اثر، ضرورت تدوین فرهنگ واژگان روان‌شناسی و لزوم تأسیس فرهنگستان زبان و ادب فارسی به منظور پیشگیری از لجام گسیختگی فرهنگی و ناهماهنگی‌های موجود در زمینه ترجمه متون علمی، هر چه بیشتر نزد صاحبان خرد و اربابان بصیرت

1. The Individual and His Dreams

2. Gardner Lindzey

محسوس و ملموس افتد. همچنین امیدواریم این کتاب بتواند جای خالی یک کتاب مرجع و فشرده روان‌شناسی را پر کند و پاسخگویی نیاز مقدماتی همکاران محترم و دانشجویان عزیز در رشته‌های روان‌شناسی، علوم تربیتی، علوم اجتماعی، مددکاری اجتماعی، پزشکی و رشته‌های توانبخشی و پیراپزشکی باشد و علاقه و اشتیاق آنان را به مطالعه آثار روان‌شناسی افزونتر سازد.

لازم به یادآوری است که در ترجمه این کتاب، نظم ارائه مفاهیم درجه اول، دوم و سوم و ذکر نام روان‌شناسان تقریباً به همان ترتیبی که در متن اصلی آمده بود، حفظ شده است. نکته دیگر آن که مقدمه مولفان خود گویای نکات بسیاری است که برای پیشگیری از اطاله کلام، از تکرار آنها در این پیشگفتار خودداری می‌شود و به خوانندگان محترم توصیه می‌نماید که پیش از مطالعه متن کتاب، مقدمه مولفان را بخوانند.

تعدادی از همکاران و استادان بزرگوار، بخشهایی از این کتاب را در مراحل گوناگون مطالعه کرده و نظرات مفید و شایسته‌ای ابراز داشته‌اند. بنابراین سزاوار است از تمامی آنها که امکان نام بردن یکایکشان مقدور نیست، صمیمانه و خالصانه تشکر نمایم. همچنین جا دارد از خواهر خانم معصومه داوری فرد که زحمت ماشین کردن متن اولیه را با دقت و دلسوزی به عهده داشته‌اند سپاسگزاری کنیم. سخن آخر این که، این گام آغازین است و ما همچون آغازگران در مقام تجربه هستیم و تنها اللطاف الهی و انتقادهای سازنده استادان گرامی و دانشجویان عزیز است که موجب رشد و تکامل ما می‌شود. لذا متواضعانه از استادان و صاحب‌نظران محترم تقاضا می‌شود از ارائه هر گونه انتقاد و پیشنهادی که محتوای این کتاب را به صحت و جامعیت بیشتر نزدیکتر سازد دریغ نفرمایند و به اطلاع ما و یا ناشر محترم برسانند.

دکتر احمد به‌پژوه

دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه تهران

۱۳۶۸

www.ketab.ir

مقدمه مؤلفان

این کتاب، دو هدف عمده را تعقیب می‌کند: نخست ارائه خلاصه زندگینامه اشخاصی که اندیشه آنها در استقرار بنای مفاهیم روان‌شناسی معاصر، نقش مؤثر و گاه تعیین‌کننده‌ای داشته است. دوم، عرضه مفاهیم اصلی و نظریه‌های آنان حتی‌الامکان به طور مختصر و واضح. این کتاب، برای خوانندگان عمومی و دانشجویانی که اندک زمینه‌ای در روان‌شناسی دارند، به رشته تحریر درآمده است. با این همه، دانشجویان سطوح بالاتر و معلمان نیز به عنوان کتاب مرجع می‌توانند از آن استفاده کنند.

در طرح‌ریزی این کتاب، دو تصمیم ظریف بایستی اتخاذ می‌شد: نخست اینکه کدام روان‌شناسان را در برگیرد، دوم اینکه چه مفاهیمی از آنان توضیح داده شود.

معیار اصلی ما در گزینش روان‌شناسان این بود که نظریه‌های آنها در عرضه روان‌شناسی معاصر، ماندنی و مؤثر باشد. با این معیار برخی از چهره‌های مهم تاریخی حذف شده‌اند. همچنین، ما اسامی روان‌شناسانی را حذف کرده‌ایم که نظریه‌های آنها به طور آشکارا از نظریه‌هایی که دیگران گسترش داده‌اند، به عاریت گرفته شده یا استنتاج شده است، اگر چه بسیاری از اینان روان‌شناسان تجربی و کاربردی هستند که در طرح تجربی^۱ و روش‌شناسی^۲، یا در کاربردهای علمی اصول روان‌شناسی در زمینه‌های روان‌درمانی،^۳ تعلیم و تربیت، صنعت، بهداشت اجتماعی^۴ و دیگر زمینه‌ها، یا در آزمودن

1. experimental design
2. methodology
3. psychotherapy
4. community health

فرضیه‌هایی که از نظریه‌های گوناگون منتج شده‌اند و یا در فراهم آمدن دانش^۱ معتبری که هدف غایی روان‌شناسی علمی را تشکیل می‌دهد، نقش اساسی و ارزنده‌ای ایفا کرده‌اند. حذف نام آنان در این کتاب، نباید به منزله بی‌اعتبار ساختن تأثیر کار آنها بر روان‌شناسی کنونی تلقی شود. هر نظریه معتبر، به طور قطع بر مشاهده و آزمایش بنیاد نهاده شده است، همان‌طور که پژوهش معتبر، پاسخ (مناسبی) است به نظریه معتبر.

مطمئناً، به فهرست نهایی روان‌شناسانی که ما برگزیده‌ایم، اعتراضاتی خواهد شد. اعتراض به این نحو خواهد بود که نام برخی از روان‌شناسانی که انتخاب شده‌اند، بایستی حذف شود، یا برعکس. چنین انتقاداتی اجتناب‌ناپذیر است و بی‌شک بر دلایل معتبری مبتنی خواهد بود. ما سپاسگزار خواهیم شد که این انتقادات را در طرح‌ریزی و ویرایش بعدی این کتاب، مورد توجه قرار دهیم. با وجود این، به نظر می‌رسد که اگر این گزینش توسط هر کس دیگری از میان روان‌شناسان به عمل می‌آمد، به انتخاب ما شبیه بود. علاوه بر این، یافته‌های ریچارد کوان^۲ که رهبری بررسی‌های مربوط به تأثیر روان‌شناسان را به عهده داشته است ما را راهنمایی کرد. او با سخاوت بسیار، داده‌های منتشر نشده‌ای را که جمع‌آوری کرده بود در دسترس ما قرار داد.

اگر چه امکان دارد به نظر رسد که در این فهرست برای روان‌شناسان آمریکایی اهمیت بیشتری قائل شده‌ایم، اما در واقع، نوزده نفر از چهل و دو نفر روان‌شناس معرفی شده اروپایی هستند که البته تعدادی از آنها، پس از کسب شهرت در اروپا، به ایالات متحده آمریکا مهاجرت کرده‌اند. این نکته نیز قابل توجه است که از مجموع چهل و دو نفر، سیزده نفر پزشک هستند که بسیاری از آنان متخصص روان‌پزشکی بوده‌اند، و نیز بیست و شش نفر در قرن نوزدهم و شانزده نفر در قرن حاضر (قرن بیستم) متولد شده‌اند. در واقع کلیه رشته‌های روان‌شناسی در این کتاب عرضه شده است: احساس و ادراک، یادگیری، انگیزش و هیجان، روان‌شناسی فیزیولوژیک، اجتماعی، شخصیت، تربیتی، بالینی و آزمون‌ها و اندازه‌گیریها، هر چند که این کتاب مفاهیم آماری محض را در بر نمی‌گیرد. از چهل و دو نفر روان‌شناس مورد نظر، بیست و پنج نفر روان‌شناس تجربی هستند که اغلب حیوانات پست‌تر را به عنوان آزمودنی^۳، در آزمایشگاه مورد آزمایش قرار داده‌اند. این چهل و دو نفر روان‌شناس که در این کتاب

1. knowledge

2. Richard Coan

3. subject

معرفی شده‌اند، بیش از چهارصد مفهوم^۱ ابداع کرده‌اند.

مفهوم چیست؟ در فرهنگها آمده است که مفهوم، فکری کلی است که از طریق تعمیم موارد جزئی حاصل می‌شود. می‌توان اضافه کرد که موارد جزئی عبارتند از تأثیرات حسی بی‌واسطه (مشاهدات)، خاطره‌ها و تداعیها. مفهوم به خودی خود شیء قابل مشاهده‌ای نیست؛ چیز نیست، بلکه تعمیمی است درباره چیزها؛ مفهوم، یک انتزاع است. شخص با متزع کردن جنبه‌های مشترک خانه‌ها، درختان و مثلثهای خاصی، به مفهوم خانه، درخت یا مثلث می‌رسد. یک مشکل ناشی از این تعریف آن است که در مورد شیئی مانند خانه، که مصنوع انسان است، شخص باید پیش از آنکه خانه‌هایی موجود باشند، مفهومی از خانه داشته باشد. بدیهی است که مفاهیم روان‌شناسی توسط آدمی خلق شده‌اند. این نکته بیانگر این است که مفاهیم ممکن است صرفاً از طریق بصیرت، شهود یا تخیل، یا از راه اعمال و جوه اثری تفکر، بدون هیچ مشاهده قبلی و یا از راه قیاس با چیزی که قبلاً وجود داشته است، تشکیل شوند. مفاهیم روان‌شناسی عبارتند از: تعمیم‌هایی در مورد پدیده‌های روانی یا رفتاری. مفاهیمی از قبیل «هدف» تولمن^۲، «نمونه آغازین» یونگ^۳، «تقویت مثبت» اسکینر^۴، «نهاد» (اید) فروید^۵، «نیاز» موری^۶، «غریزه» مک‌دوگال^۷، «سائقه» هال^۸، «شکل و زمینه» روان‌شناسی گشتالت^۹، «درون‌سازی» پیاز^{۱۰}، «بردارها و ظرفیتهای» لوین^{۱۱}، «خود» راجرز^{۱۲}، «زیستگاه» آنجیال^{۱۳}، «سازه شخصی» کیلی^{۱۴}، «ناهمخوانی شناختی» فستینگر^{۱۵}، «مجتمع سلولی» هب^{۱۶} و «هویت من»

-
1. concept
 2. Tolman's purpose
 3. Jung's archetype
 4. Skinner's positive reinforcement
 5. Freud's Id
 6. Murray's need
 7. McDougall's instinct
 8. Hull's drive
 9. Gestalt psychology's figure and ground
 10. Piaget's assimilation
 11. Lewin's vectors and valences
 12. Rogers' self
 13. Angyal's biosphere
 14. Kelly's personal construct
 15. Festinger's Cognitive dissonance
 16. Hebb's cell assembly

اریکسون^۱، همه اینها تعمیم‌هایی هستند درباره ذهن یا رفتار. اینها مانند همه مفاهیم، حاصل مشاهده، یافته‌های تجربی، استنباط، بصیرت و تصور می‌باشند.

مفاهیم روان‌شناسی در ابعاد گوناگون با یکدیگر تفاوت دارند. برخی از مفاهیم بسیار گسترده‌اند، یعنی رفتارهای بسیاری از آنها مستفاد می‌شوند. «تقویت مثبت» اسکینر نمونه یک مفهوم بسیار گسترده است. بعضی از مفاهیم محدود‌ترند، یعنی با انواع رفتار کمتری سر و کار دارند. «فضای معنایی»، آزگود^۲، نمونه یک مفهوم نسبتاً محدود است. همچنین مفاهیم براساس ارتباطشان با داده‌های محسوس، متفاوت هستند. «نهاد» فروید یک مفهوم نسبتاً انتزاعی است، در حالی که «بازتاب شرطی» پاولوف^۳ با عملیات آزمایشی دقیقی مرتبط است. تقریباً مقابل این بعد، توانایی یک مفهوم در راه‌اندازی تحقیق است. بعضی از مفاهیم، مانند «ناهمخوانی شناختی» فستینگر پژوهش‌های بسیاری را برانگیخته‌اند؛ بعضی دیگر، مثل «نمونه آغازین» یونگ تاکنون در راه‌انداختن تحقیق به آن اندازه موفق نبوده‌اند، برخی از مفاهیم در بطن نظریه وسیع و همه‌جانبه‌ای^۴ قرار دارند، حال آنکه مفاهیم دیگر تا اندازه‌ای منفرد هستند. این نکته تا حدی بیانگر تفاوت‌های موجود میان تعداد مفاهیمی است که توسط روان‌شناسان گوناگون در این کتاب ارائه شده است. نمونه نظریه‌های همه‌جانبه، که می‌کشند سراسر پهنه پدیده‌های روانشناختی را احاطه کنند، نظریه‌های فروید، لوین و تولمن هستند.

خواننده توجه خواهد داشت که شباهتهایی میان مفاهیم مطرح شده توسط روان‌شناسان گوناگون وجود دارد، گاهی مفاهیم مشابه با اسامی متفاوت نامیده می‌شوند و گاهی [برعکس] به مفاهیم متفاوتی، عنوان واحدی داده شده است. این وضعیت مطلوب نیست، اما عملاً اجتناب‌ناپذیر است. امکان دارد جستجوی شباهتهای موجود میان مفاهیم، برای خواننده جالب توجه باشد.

مفاهیم معینی وجود دارند که همه روان‌شناسان آنها را پذیرفته‌اند. ما به این مفاهیم مشترک نخواهیم پرداخت. در این کتاب تأکید ما بر عرضه کردن مفاهیم مشخص و متمایزی است که هر یک از روان‌شناسان مورد بحث قرار داده است.

چند کلمه‌ای هم درباره شکل این کتاب به مقدمه اضافه کنیم. زندگی‌نامه روان‌شناسان به ترتیب الفبایی آمده است (در ترجمه کتاب ترتیب الفبایی انگلیسی حفظ شده است). در فهرست مطالب،

1. Erikson's ego identity
2. Osgood's semantic space
3. Pavlov's conditioned reflex
4. panoramic

شمارهٔ صفحهٔ مربوط به هر روان‌شناس را داده‌ایم. در یک مورد، ناچار بودیم مفاهیم سه نفر، کافکا^۱، کوهرلر^۲ و ورتایمر^۳ را تحت یک عنوان واحد یعنی روان‌شناسی گشتالت بیاوریم، زیرا روان‌شناسی گشتالت، محصول مشترک کار آنان است.

در نظر داشته‌ایم مفاهیم عرضه شده توسط هر روان‌شناس از نظم منطقی پیروی کند. در بعضی از نظریه‌ها، مفاهیم درجهٔ اول، مفاهیم درجهٔ دوم و مفاهیم درجهٔ سوم وجود دارند. مفاهیم درجهٔ دوم از مفاهیم درجهٔ اول و مفاهیم درجهٔ سوم از مفاهیم درجهٔ دوم مشتق شده‌اند. عناوین مفاهیم درجهٔ اول به طور مشخص، یعنی هر کدام در یک سطر جداگانه چاپ شده است. عناوین مفاهیم درجهٔ دوم هم‌تراز سایر سطور، زیر مفهوم درجهٔ اول مربوط به خود آمده است و عناوین مفاهیم درجهٔ سوم زیر مفهوم درجهٔ دوم مربوط، با فاصلهٔ بیشتر از حاشیه، چاپ شده است (در چاپ ترجمهٔ فارسی نظم مذکور رعایت شده است). بیش از چهارصد مفهوم بحث شده در این کتاب، به ترتیب الفبایی در فهرست موضوعی لیست شده است (مفاهیمی که در کتاب آمده است در واژه‌نامهٔ پایان کتاب به ترتیب الفبایی انگلیسی چاپ شده است).

در مورد هر روان‌شناس منابعی ذکر شده است. معمولاً این منابع از میان آثار خود روان‌شناس انتخاب شده است، گرچه گاهی منبع دست دوم دیگری برای مطالعهٔ نظریهٔ خاصی مورد استفاده قرار گرفته است. در ضمن توجه خواننده را جلب می‌کنیم به منابع زیر که شرح کاملتری از مفاهیم و نظریه‌های گوناگون معرفی شده در این کتاب را ارائه می‌دهند. این منابع عبارتند از:

- سی.اس. هال و جی. لیندزی، نظریه‌های شخصیت^۴.

- ای. آر. هیلگارد و جی. باور، نظریه‌های یادگیری^۵.

- اس. کوچ (ویراستار)، روان‌شناسی: مطالعهٔ یک علم^۶.

- آر. اس. وودورث و ام. آر. شی‌هان، مکاتب معاصر روان‌شناسی^۷.

پیش از به پایان بردن این مقدمهٔ مختصر، مایلیم خاطرنشان کنیم که گسترش یک مفهوم، فعالیت

1. Koffka

2. Kohler

3. Wertheimer

4. C.S. Hall and G. Lindzey. Theories of Personality.

5. E.R. Hilgard and G. Bower. Theories of Learning

6. S. Koch (ed) Psychology: A Study of a Science

7. R.S. Woodworth and M.R. Sheehan. Contemporary Schools of Psychology.

روانی لذت‌بخش، بی‌اندازه مهیج و زیبایی شناسانه‌ای است - زیرا تشکیل دادن یک مفهوم عبارت است از کوشش برای به نظم کشاندن، ارتباط بخشیدن و معنا دادن به هزاران مورد غالباً آشفته از تأثرات حسی، خاطرات و افکار تصادفی که بی‌امان در اذهان ما می‌گذرند. هر مفهوم، هم محصول تفکر است و هم ما را به تفکر می‌خواند. علم، فلسفه، هنر و مذهب عالی‌ترین مظاهر نیاز و آرمان بشر برای کشف نظم و ترتیب و هماهنگی در جهان هستند. یافتن وحدت در کثرت یکی از اقدامات متهورانهٔ آدمی است که افراد معرفی شده در این کتاب هر یک سهمی در آن داشته‌اند. از میان اندیشه‌ها و تصوّرات آنان، نظراتی اساسی پدید آمده که روان‌شناسی معاصر بر آنها بنا نهاده شده است.

آلفرد آدلر، ۱۸۷۰-۱۹۳۷

آلفرد آدلر^۱ یکی از نخستین پیروان فروید بود که مانند یونگ به سبب تأکید زیاد فروید بر تمایل جنسی در امور انسانی، از او جدا شد. آدلر معتقد بود که بشر در درجه اول موجودی اجتماعی است تا جنسی.

آلفرد آدلر در سال ۱۸۷۰ در شهر وین در خانواده مرفهی از طبقه متوسط دیده به جهان گشود و در سال ۱۹۳۷ در سفری که برای ایراد سخنرانی به شهر ابردین^۲ اسکاتلند کرده بود درگذشت. گرچه خانواده اش پیرو دین یهود بود، اما او در جوانی به مذهب مسیحی پروتستان گروید. در سال ۱۸۹۵ دانشنامه پزشکی خود را از دانشگاه وین دریافت کرد. در آغاز، در چشم پزشکی تخصص یافت و پس از مدتی اشتغال در طب عمومی، به روان پزشکی روی آورد. او یکی از اعضای اصلی انجمن تحلیل روانی وین^۳ بود که بعدها عهده دار ریاست آن شد. با وجود این، طولی نکشید که آدلر به پروراندن نظریاتی متفاوت با نظریات فروید و دیگر اعضای انجمن تحلیل روانی وین پرداخت و هنگامی که این تفاوتها حدت یافت، از وی دعوت به عمل آمد تا دیدگاههای خود را در انجمن مذکور ارائه دهد. در سال ۱۹۱۱ او نظریه هایش را در آنجا مطرح ساخت که مورد مخالفت انجمن قرار گرفت. به دنبال این واقعه، آدلر از ریاست انجمن

1. Alfred Adler
2. Aberdeen
3. Vienna Psychoanalytic Society

استعفا داد و چند ماه بعد با پیروان فروید قطع رابطه کرد.

بعدها، آدلر گروه خاص خود مشهور به روان‌شناسی فردی^۱ را تشکیل داد که پیروان بسیاری را به خود جلب کرد. در جریان جنگ جهانی اول، به عنوان پزشک در ارتش اتریش خدمت کرد و پس از خاتمه جنگ به راهنمایی کودک^۲ علاقه‌مند شد و اولین درمانگاه راهنمایی را در نظام آموزشی وین بنا نهاد.

آدلر در سال ۱۹۳۵ در آمریکا ساکن شد و ضمن ادامه اشتغال به روان‌پزشکی به عنوان استاد روان‌شناسی پزشکی در «کالج پزشکی لانگ آیلند» خدمت کرد. اندیشه‌های آدلر در آمریکا توسط انجمن روان‌شناسی آدلری آمریکا^۳ و شعبه‌هایش در شهرهای نیویورک، لس‌آنجلس و شیکاگو و از طریق نشریه آن انجمن، «مجله آمریکایی روان‌شناسی فردی» انتشار و رواج یافت.

مفهوم اساسی آدلر، خود-خلاق^۴ است. قدرت خلاقه خود، با برقرارساختن آنچه آدلر شیوه زندگی^۵ می‌نامد، شخصیت فرد را سازمان می‌دهد و معین می‌کند. مفاهیم مهم دیگر مکتب آدلر عبارتند از: غایت‌نگری تخیلی^۶، برتری جویی^۷، احساس حقارت^۸، جبران^۹ و علاقه اجتماعی^{۱۰}.

خود خلاق

خود خلاق عبارت از یک نظام شخصی و ذهنی است که تجربه‌های فرد را تعبیر می‌کند و به آنها معنا و مفهوم می‌بخشد. خود خلاق از طریق جستجوی تجربه‌ها و حتی با اقدام به خلق آنها، به شخص کمک می‌کند که شیوه زندگی منحصر به خودش را محقق سازد. خود خلاق ویژگیهایی

1. Individual Psychology
2. child guidance
3. American Society of Adlerian Psychology
4. creative self
5. style of life
6. fictional finalism
7. striving for superiority
8. inferiority feelings
9. compensation
10. social interest

چون وحدت^۱، ثبات^۲ و فردیت^۳ به شخصیت می‌بخشد و سرچشمهٔ فعال زندگی آدمی است.

شیوهٔ زندگی

شیوهٔ زندگی، ترکیبی است مشخص و منحصر به فرد از انگیزه‌ها^۴، خصلتها^۵، علایق و ارزشها که در هر عملی که فرد انجام می‌دهد، تجلی می‌کند. شیوهٔ زندگی هر شخص، تعیین می‌کند که او چه چیزی خواهد آموخت، چگونه رفتار خواهد کرد. چگونه خواهد اندیشید و چه نوع تجربه‌هایی با شخصیتش در آمیخته خواهد شد. تجربه‌هایی که باشیوهٔ زندگی شخص مناسبت ندارد، مورد بی‌اعتنایی قرار می‌گیرند، طرد و یا واپس زده می‌شوند.

شیوهٔ زندگی هر شخص، منحصر به فرد است، به طوری که شخص دیگری مشابه آن را ندارد. شیوهٔ زندگی به وسیلهٔ خودخلاق تکامل می‌یابد و تثبیت می‌شود و در سالهای نخستین کودکی، یعنی چهار یا پنج سالگی، تشکیل می‌گردد.

غایت‌نگری تخیلی

آدلر برخلاف فروید، بر این باور بود که بشر از طریق انتظاراتی که برای آینده‌اش دارد بیشتر به حرکت و جنبش درمی‌آید تا از راه تجارت گذشته‌اش. این انتظارات برای آینده در عین حال که ممکن است کاملاً تخیلی باشند - یعنی آرزوهایی باشند که امکان تحقق یافتن آنها فراهم نباشد - تأثیر عمیقی بر رفتار شخص می‌گذارند. آنها شخص را هرچه بیشتر به سوی کمالات برتر سوق می‌دهند. شخص بهنجار در صورت لزوم قادر است که خود را از قید تأثیر این‌گونه تخیلات رها سازد و به واقعیت توجه کند. این امری است که شخص روان آزرده^۶ قادر به انجام دادن آن نیست.

-
1. unity
 2. consistency
 3. individuality
 4. motives
 5. traits
 6. neurotic person

برتری جویی

برتری جویی، کوششی است در جهت نیل به کمال رشد خودفرد، نه میل به برتری یافتن بر دیگران. این حالت برتری جویی در هر شخصی ذاتی است، با این تفاوت که هر فردی در تلاش برای تکامل خود روش منحصر به فردی دارد. آدلر معتقد است که شخص روان آزرده برای هدفهای خودخواهانه می‌کوشد، درحالی که شخص بهنجار برای هدفهایی که مفید به حال اجتماع هستند، تلاش می‌کند.

احساس حقارت

احساس حقارت، که اغلب «عقدۀ حقارت»^۱ نامیده می‌شود، یکی از مشهورترین مفاهیم مکتب آدلر است. احساس حقارت ناشی از نوعی احساس عیب یا نقص درهریک از زمینه‌های زندگی شخص است. این احساس، سبب می‌شود که فرد برای غلبه بر معایب خود به جدّ و جهد بپردازد. آدلر این‌گونه جدّ و جهدها را جبران نامیده‌است.

جبران: همه با این مثال آشنا هستند، که چگونه پسری که از نظر جسمانی ضعیف است، از طریق تمرینات بدنی منظم و فراوان، خود را به مردی نیرومند و عضلانی تبدیل می‌سازد. در این جا گفته می‌شود که او به جبران حقارت جسمانی خود پرداخته است. جبران صرفاً نام دیگری برای برتری جویی است.

علاقه اجتماعی

علاقه اجتماعی، ویژگی ذاتی بشر است که او را ملزم به همکاری در امور اجتماعی می‌کند تا جامعه را در نیل به کمال یاری دهد. فرد تلاش می‌کند تا آنچه را که در درون خود نمی‌تواند به کمال برساند، در جامعه تحقق بخشد. آدلر یادآور می‌شود که علاقه اجتماعی موجب می‌شود فرد منافع شخصیش را تحت الشعاع رفاه عمومی قرار دهد.